

Wede (*Isatis tinctoria*)

Plant met geschiedenis

Behalve een goede bijenplant is de Wede een plant waar een zeer oude geschiedenis aan is verbonden, en wel door haar eigenschap als verfplant.

Uit de Kaukasus

Wede is een tweejarige of kortlevende overjarige plant. Zij behoort tot het geslacht *Isatis* van de Kruisbloemenfamilie (Brassicaceae). Het geslacht omvat ongeveer 50 soorten die hun oorspronkelijke groeiplaats vanaf het Middellandse Zeegebied tot in Centraal-Azië hebben liggen. Bijna de helft daarvan wordt in de Kaukasus gevonden. Ook de Wede heeft haar oorsprong liggen in gebieden rondom de Kaukasus en is daar een plant van de steenhellingen. In ons land vinden we de Wede voornamelijk langs de rivieren op steenstoringen grenzend aan de hoogwaterlijn. Het zaad daarvan is in het verre verleden via het rivierwater aangevoerd vanuit Duitsland waar de plant lang geleden is ingeburgerd.

Twee bladvormen

In het eerste jaar ontwikkelt zich een stevige penwortel en een bladrozet. Het andere jaar groeit daaruit een hoge stevige bloeistengel. De plant heeft twee bladvormen. Die van de rozet zijn lancetvormig en aan het begin steelvormig versmald. De stengelbladen zijn zittend en hebben een pijlvormige voet waarvan de beide slippen de stengel omsluiten.

De Wede staat van juni tot augustus in bloei. De bloeistengel heeft aan het eind vele vertakkingen, aan het eind waarvan de bloemen in bolvormige pluimen staan. De bloemen hebben de karakteristieke vorm van de familie: vier kelkbladen en vier kroonbladen, beide kruisvormig gerangschikt; zes meeldraden, waarvan twee korte en vier lange, en een bovenstandig vruchtbeginsel. Tegen het eind van de bloei gaan de bloemen hangen. De meeldraden buigen tijdens de bloei naar buiten en richten de helmknoppen met de geopende zijde naar boven. Door deze stand heeft de kruisbestuiving de meeste kans van slagen.

Groot nectarium

De bloemen hebben een groot nectarium. Het is kussenvormig en ligt rond de kleine meeldraden en langs de buitenzijde van de lange meeldraden. Bij veel

soorten van de familie zijn de kelkbladen aan het begin komvormig verdiept, om daarin de nectar te kunnen opslaan. De kelkbladen van de Wede hebben die vorm niet en de nectar verzamelt zich hier tijdelijk tussen de voet van de kroonbladen en het nectariumweefsel. De bijen zullen voor het puren van de nectar in de open bloemen niet veel moeite hoeven te doen.

Vermeerdering

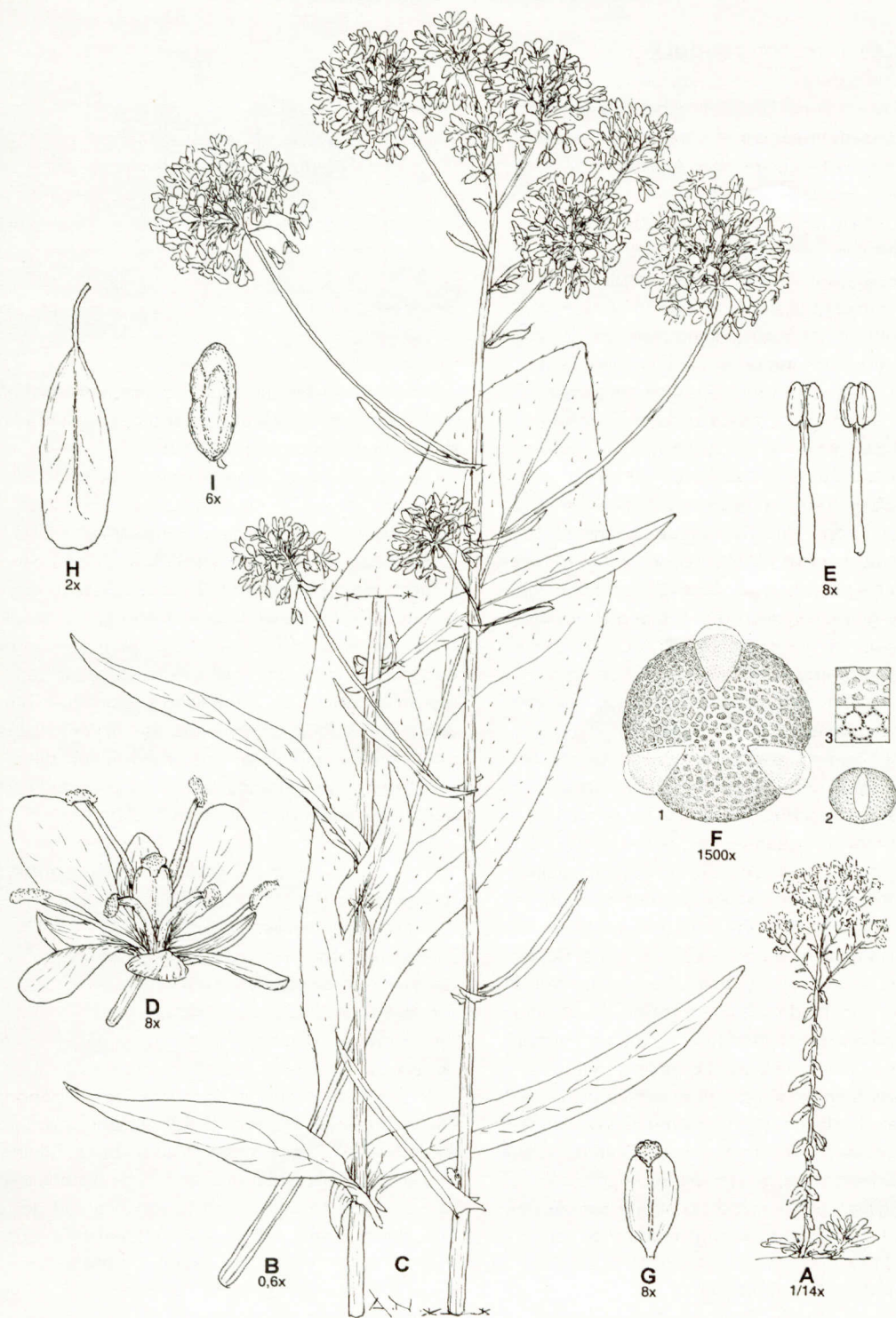
Met zijn hangende vruchten is de Wede een buitenbeentje binnen de familie. De vrucht is een hauw waarin maar een van de twee zaadknoppen tot ontwikkeling kan komen. De hauw is vlezig en heeft een platte vorm. In tegenstelling tot andere vruchten van de familie gaat de vrucht van de Wede niet open. Hij blijft nog geruime tijd aan de plant hangen. Verspreiding van de vrucht compleet met zaad geschiedt door de wind of via het water.

Verfplant

De soortnaam *tinctoria* geeft al aan dat deze bijenplant is gebruikt als verfplant. En dat al sinds heel lang geleden, want Julius Caesar schrijft er al over in zijn 'De Bello Gallico'. Toen hij als hoofd van het Romeinse leger het Kanaal overstak en de Britse eilanden veroverde trof hij een bevolking aan die zich met de kleurstoffen van de Wede tatoeëerde. De mensen beschadigden daarvoor eerst de huid en smeerden die later in met sappen van de Wede.

De naam Wede is verwant met de naam Vitrum, een Latijnse vertaling van het Keltische woord voor glas, dat zowel 'glas' als 'blauw' betekende.

In Centraal Europa is de Wede grootschalig gekweekt als verfplant. Het hoogtepunt van de Wedecultuur ligt in de late middeleeuwen. Toen later de Indigoboom in trek kwam als leverancier van blauwe verfstof, ging de Wede cultuur snel achteruit en verdween tenslotte geheel van het toneel.

Wede (*Isatis tinctoria*)

A habitus van in bloei staande plant; B blad van bladrozet; C deel van de bloeiwijze; D bloem; E meeldraden; F stuifmeelkorrel (tricolpaat): 1 polair, 2 equatoriaal, 3 korreloppervlak; G stamper; H vrucht (hauw); I zaad.